

EDEN CHARLES HENRY

LÄHETYSSAARNAAJAN
TYTÄR

Charles Eden

Lähetysaarnajan tytär

«Public Domain»

Eden C.

Lähetyssaarnaajan tytär / C. Eden — «Public Domain»,

Содержание

Kasvinveljeni	5
Kuninkaan lähettiläs	11
Itsevaltiass neuvostossaan	18
Varoitettuina ja varusteilla	25
Конец ознакомительного фрагмента.	26

Charles Henry Eden

Lähetysaarnajan tytär / Kertomus Tsulujen maasta ja Cetewayo'sta

Kasvinveljeni

"Kuta,¹ herättää; itäinen taivas punoittaa ja päivä kohta koittaa".

Minä olin nukkunut rauhassa ja raittiisti tuota syvää, häiritsemätöntä unta, joka aina on ankan työn ja yksinkertaisen ravinnon seurauksena, kun yllä-olevat sanat kuuluivat korviini, Vahvistettuina vienolla kosketuksella oikeaan olkapäähäni. Silmänräpäyksessä olin jalkeilla ja melkein ehdottomasti kuroitin käteni sinne päin, missä ladattu pyssyni riippui vuoteen äärellä; sillä oleskelin puolisivistyneessä metsäläismaassa, jossa ihmisen elämä on itsekunkin oikean käden varalla, ja äkkinäistä äännähdyistä saattaa usein selittää pikemmin kutsuksi taisteluun kuin kutsuksi pitoihin. Matala, heleä nauru kumminkin toinnutti höpertyneet aistimeni, ja ojentaen käsivarteni ottamaan erästä välttämätöntä vaatekappaletta, joka oli tuolilla vuoteeni ohella, aloin pukea päälleni, ennenkun seurasin sitä henkilöä, joka niin säälimättömästi oli keskeyttänyt suloisen uneni, vesilammikolle, missä aikomuksemme oli ottaa raitis aamukylpy.

"Lupaako päivä hyvää?" kysyin, sill'aikaa kun umpimähkään puolipimeässä etsin kadonnutta pyyhlinliinaa.

"Puolella tunnissa on kaste ruhosta haihtunut ja karja ulkona heinikoilla. Joutukaa Kuta, joutukaa!" Ja kumartuen maahan kumppalini ojensi minulle hukassa olleen vaateen, jonka hänen terävä silmänsä vaivatta oli keksinyt.

Ensimmäiset terveydenhoidon alkeet ihan selvästi säätävät, että aamukylpy on voimallisempi terveyden ylläpitäjä, kuin kaikki muut tohtoroimiset; mutta muistelllessani kaipauksella lämmintä, mukavaa vuodettani, kaduin hetkeksi varomattomuuttani, johon olin tehnyt itseni syypääksi menneenä yönä, kun pyysin ystävääni herättämään itseäni vähän aikaisemmin, kuin välttämättömän tarpeellista olisi. Kuinka olikin asia, niin eipä mikään epäys enää auttanut, ja niin tallustin ulos taivasalle, minne Ula² jo ennen minua oli mennyt, ja seurasin häntä alas lammikolle, jonka ihana välkkynä yllin kyllin palkitsi uneni keskeyttämisen.

Aurinko kohosi, kun olimme päättämäsillämme pukemisemme, ja toinen päivä virkosi – päivä, joka ei luvannut tulla sen rikkaammaksi erinomaisista tapauksista, kuin edeltäjänsäkään. Minä seisoin odotellen seuralaistani, joka ravistettuaan pitkäveteisellä ja taitavalla pudistuksella, aivan kuin pörheä villakoira, vesipisarot notkeasta ruumiistaan, nyt ryhtyi hivuttelemaan itseänsä kiireestä kantapäähän jollain öljymäisellä aineella, jota hän kaatoi pienestä pullosta, mikä paremman säilypaikan puutteessa riippui sulavasti häilyen hänen oikeasta korvaledestänsä. Lammikon sileä pinta oli kuvastimena, johon hän silmäili sanomattomalla tyytyväisyydellä, asetellen ruumistaan mukaviin asentoihin, ja silminnähävästi suuresti mielissään loistavasta peilikuvasta, jonka vesi heijasti; sillä ystäväni oli leikkari, oikea naisten-hempukka kansansa keskuudessa.

Sana *ystävä*, hyvä lukija, ei ole lausuttu ajattelemattomasti, vaan täysimmässä merkityksessä, jonka siihen nimitykseen sovitaa voipi. Ula, maanpakolainen Tsululais-päällikkö, oli ystäväni, vieläpä sellainen, josta joka mies Jumalan luoman maan pinnalla olisi saattanut olla ylpeä. Ja päälliseksi olimme enemmän kuin ystäviä, olimme veljiä, sillä molemmat olimme riippuneet samoilla

¹ Kuta merkitsee Tsulujen kielellä "päättäväistä, rohkeata".

² Ula Tsulujen kielellä merkitsee erästä antilopin lajia.

rinnoilla, molemmat olimme saaneet ravintoamme samasta lähteestä: hänen äitinsä oli ollut minun imettäjäni; Ula ja minä olimme kasvinveljeiksi.

Muutama sana selvittää, kuinka asiat näin olivat sattuneet. Vanhempani kuolivat kohta maailmaan tultuani, jättäen jälkeensä minun, kurjan pienokaisen, ainoastaan muutaman kuukauden ikäisenä. En millään muotoa ollut vesijätöttä tavallisessa merkityksessä, ja hyvänluontoinen uudistalokas, jonka holhojat olivat määränneet pitämään huolta viljelysmaista ala-ikäisyyteni aikana, suostui, jalomielisesti kyllä, ottamaan minutkin hoiveensa; ja sittenkuin oli hankittu Tsululainen imettäjä, minut vietiin pois Natal'in rajamaahan Puhveli-virran rannoille, jossa osassa siirtokuntaa minun uudistaloni oli. Siellä kasvoin enemmän pienen metsäläisen kuin kristityn ihmisen tavoin, ja kaikessa muussa, paitsi valkeassa ihonvärissäni, oli mahdollon eroittaa minua neekeri-nulikoista, jotka seurakumppaleinani olivat. Kymmenvuotiaana minut lähetettiin Englantiin, koska holhojissani vihdoinkin oli herännyt joku tunto vastuun-alaisuudesta; ja muistanpa vieläkin surun, jolla heitin metsäläis-elämäni, antautuakseni sopivaisuuden ikävän kurin alaiseksi. Mitä sydäntä-särkevää, niin henkistä kuin ruumiillistakin tuskaa tuotti mulle opin ensi alkeiden harjoitus; kuinka vaatteet, jotka minua pauloittivat, kihnasivat pohkeitani ja ehkäisivät liikuntojeni vapautta; kuinka armottomasti koulutoverini minua kiusasivat, kun eräs pilkkakirves heidän seassaan, joka oli lukenut Gordon Cumming'ia, kohta risti minut "Bechuanilais-metsäläiseksi", jonka nimen sain pitää niin kauvan kuin oleskelin tohtori – s'in luona. Kuinka yksinäiseltä ja kurjalta tuntui olla viskattuna uuden kansan keskelle, outojen kumppanieni seuraan, jotka nauroivat minua, tekivät minusta pilaa, saattoivat elämäni onnettomaksi; ja kuinka hartaasti halusin entisen leikkitoverini ja veljeni, Ulan, seuraan ynnä sen hellän huolenpidon alaiseksi, jolla hänen äitinsä olisi kumppaakin lastaan hoitanut. Silloin pidin holhojiani julmina ja jumalattomina, riistäessään minut kaikesta, jota rakastin; nyt ymmärrän, että he ainoastaan tekivät velvollisuutensa. Vielä muutama vuosi sellaisessa kesyttömässä rappiotilassa, niin olisipa metsäläis-luontoni juurtunut niin syvään, ettei sitä ikipäivinä olisi saanut lähtemään.

Oleskellessani Englannissa, saapui minulle Natal'ista kummia uutisia kasvatusäidistäni, Landela'sta. Että hän oli erään mahtavan Tsululais-päällikön leski, jota Panda tiranni oli väärin syyttänyt noituudesta ja julmasti surmannut, sen olin kuullut lapsuudessani, mutta sillä ijällä olin sitä asiaa aivan vähän tullut ajatelleeksi. ^olijojani nyt saattoi tietooni kirjeessään, että nykyinen hallitsija, Cetewayo, oli peruuttanut pannajulistuksen, jonka alaiseksi imettäjäni oli joutunut, kutsunut takaisin sekä hänen että kasvinveljeni Ula'n kraaliinsa³ ja luvannut asettaa viimeksimainitun oikeuksiinsa heimokunnan ylimysten seassa, niin pian kuin tämä olisi päässyt täyteen miehen ikään. "Tää seikka", lausui holhojani edespäin, "on oleva suureksi eduksi sinulle palatessasi siirtokuntaan. Huhu tietää, että entinen kumppalisi on kuninkaan suuressa suosiossa, ja luultavasti hänen avullaan ynnä perinpohjaisen taitosi kautta Tsulujen kielessä, saat tilaisuuden, myytyäsi nykyisen tilasi, asettua johonkin paikkaan siinä ihanassa niittymaassa, joka rajoittuu Transvaal'iin ja jota Boer'itkin, katsoen sen läheisyyteen sotaisten Tsulujen kanssa, pikemmin kammovat. Ula'n vaikutusvoima takaa sinulle suosiollisen vastaanoton kuninkaallisessa kraal'issa".

Kolme vuotta ennen sitä päivää, jona tämä kertomus alkaa, kun jo olin saanut täys'ikäiseksi ja astuin laillisesti omistamaan usean tuhannen acren suuruista perintötilaani – paperilla kyllä valtava maa-ala, mutta vuotisten tulojensa suhteen sangen pieni – niin purjehdin taas Natal'iin, ja tavattuani maanmiehen, joka suostui ostamaan tilukseni, suistuvin iloiten hänen ehtoihinsa, ja sittenkuin oli kauppa tehty, nousin lähteäkseni tervehtimään kasvinveljeäni, joka silloin oleskeli Cetewayo'n pääkaupungissa, niin kutsutussa Suuressa Kraal'issa. Matkan yksityisseikkoja en lähde kertomaan, sillä myöhemmin tulemme usein kohtaamaan Tsululais-valtiaan, eikä tarpeeton kierteleminen minua suinkaan huvita. Kylliksi olkoon, kun mainitsen, että niin Landela kuin hänen poikansa ottivat minut vastaan hartaimmalla innolla. Jälkimäinen oli kasvanut jalonnäköiseksi soturiksi, vaikka hän ei vielä ollut saavuttanut sitä arvonmerkkiä, joka Tsulujen maassa eroittaa "miehet" pojista, hän ei vielä

³ Kraal = neekerikylä; katso edempänä.

saanut pitää päätään ajettuna kehänmuotoon laen ympärillä. Cetewayo niinikään suvaitsi kohdella minua armollisesti, vakuuttaen, ett'ei minun tulisi peljätä mitään häiritsemistä, vaikkapa asettuisinkin tuolle riidan-alaiselle alueelle Pongola-virran pohjoispuolelle. Myös antoi hän Ula'lle luvan seurata minua etsiessäni mukavia karja- ja viljelysmaita.

Matkamme ei suinkaan ollut seikkaluja paitse, vaikka en tässä niistä huoli kertoa; asiaankuuluva tarkoitus on saavutettu, kun mainitsen, että läheisessä Eloya-vuoristossa löysimme maakaistaleen, joka ihmeellisesti soveltui sekä viljelykselle että karjanhoidolle, ja jonka nyt olin haltuuni. Sittenkun päätoimemme oli suoritettu, Ula palasi Umpangeni'hin, Kuninkaan kraal'iin, minä taas läksin muutamaa Transvaalilaisiin uudistaloihin hankkimaan itselleni karjaa ynnä muita välttämättömän tarpeellista asioita. Mielinpä tässä huomauttaa, että, vaikka oleskelemiseni Englannissa oli tykkäänään muistostani pyyhkinyt Tsulujen kielen, niin palasi taitoni siinä jälleen ikään kuin taikavoimalla, kun jouduin takaisin tämän kansan keskuuteen, ja siihen aikaan kun Ula jätti minut palatakseen Suureen Kraaliin, voin taas puhua yhtä sujuvasti Tsulujen kuin Englanninkin kieltä.

Mutta oleskellessani vierasvaraisten Boer'ien uudisasunnoissa, tulin havaitsemaan, että tietoni maanviljelyksessä olivat liian ahtaat vakuuttamaan minulle menestystä, jos uskaltaisn omin neuvoin tilanviljelykseen ryhtyä. Suuri kokemus oli tarpeen, jos mieli saada karjanhoitoa voittoa tuottavalle kannalle, ja tämä kokemus oli minun vielä hankittavanani; ja niin menin oppiin erään hyvänsävyisen, vanhan Hollantilaisen, lähimmän naapurini luokse, oleskellakseni hänen kattonsa alla siihen asti, kun olisin oppinut sen toimen salaisuudet, johon oli aikomukseni antautua.

Hyvän, vanhan Pieter Dirksen'in ja hänen rehellisen perheensä keskuudessa pysyin koturina lähes kaksi vuotta, hankkien itselleni käytännöllisiä tietoja kaikissa tilanhallituksen haaroissa, ja ostellen karjaa, kun vaan siihen tilaisuutta oli. Oma tilani pysyi viljelemättömänä, mutta olin juuri aikeessa lähteä tarkastamaan kömpelöiden rakennuksieni salvamista, jommoisia Transvaalilainen karjanviljelijä tarvitsee, kun, palatessani eräänä päivänä puhvelin-ajosta, kohtasin Karel Dirksen'in, isäntäni vanhimman pojan, joka ilmoitti minulle, että muuan Tsululaismies ja vaimo olivat poissa ollessani saapuneet uudistilalle, ja että nämät tuskallisesti olivat tiedustelleet, koska mahtaisn palata takaisin. Tämä ei ollut mikään tavaton tapaus, sillä minä olin maineelta hyvin tuttu useimmille heimon jäsenille, jotka useasti tulivat kiusaamaan minua rupeamaan välittäjäksi heidän pienissä riitajutuissaan Eurooppalaisten naapuriensa kanssa, ja minä ratsastin siis kotiin sen enemmän asiaa ajattelematta: mutta suunnaton oli hämmästykseni kun vanha toverini Ula, murheellisen, nääntyneen ja surkeasti laihtuneen näköisenä astui luokseni erään pienen ulkokuoneen ovelta, ja sanaa sanomatta talutti minut kädestä ainoaan suojaan, joka tässä löytyi. Siellä, karkealla lautavuoteella, ylt'ylitsensä jauhöpölystä ryvettyneenä, makasi elatus-äitini, Landela surkeassa nääntymyksen tilassa, kärsien päälliseksi peloittavasta haavasta, joka silminnähävästi assegai'lla tai muulla senlaatusella teräkalulla oli isketty hänen sääreensä. Hän oli liian heikko voidakseen puhua, mutta selvitettyäni *Vrou'lle* (perheen-emännälle) suhteeni onnettomiin metsäläisiin, tämä riensi tuomaan heille ravitsevaa ruokaa, jolloin hetken päästä vanha imettäjäni tointui sen verran, että saattoi selvittää minulle syyn heidän ilmaantumiseensa tässä armoitettavassa tilassa, tieto, jonka aikaa sitten olisin voinut saada Ula'lta, ell'ei hänen äitinsä viittauksilla olisi kieltänyt häntä puhumasta. Kärsimystensä kertominen selvään tuotti vaimoraukalle tällä hetkellä enemmän kuin mikään muu lohdutusta.

Nyt kävi selville, että Ula oli päässyt korkeampaan kunniaan Tsululais-valtiaan kasvoin edessä, kuin yksikään hänen kumppaleistaan: ja erityisen suosion merkiksi oli Cetewayo viitannut siihen, että aikoi kohottaa nuoren soturin seuraavassa suuressa juhlassa miesten arvoon sekä antaa samalla hänelle takaisin karjan ja muun omaisuuden, joka hänen isänsä väärän tuomion johdosta oli pantu takavarikkoon. Mutta tämä aivottu takaisinlahjoitus ankarasti harmitti eräitä kuninkaan mahtavimmista neuvon-antajista, jotka, syystä että olivat saaneet osansa surmatun isän omaisuudesta, eivät tunteneet vähintäkään taipumusta heittää väärin saatuja tavaroitaan hänen elossa olevalle edusmiehelleen.

Kafferilaiselle on karjansa ylen suuriarvoinen; hän laumoistansa pitää kuin silmäteristään, ja pikemmin hän toisinaan luopuisi lempivaimostaan, kuin jostain mielihärjystä. Kun näin on asian taita, ja kun oikeuden mitta Suuressa Kraalissa oli ylenmäärin matalassa, niin eipä ollut kumma että nuo vaaran alaiset ylimykset liittyivät yhteen ja kokivat estää kuninkaan valtiollisesti mieletöntä, vaikka oikeata, aikomusta. Eikä ollut suinkaan vaikeata kylvää epäluuloa oikullisen metsäläisruhtinaan sydämeen; samat välikappaleet, jotka pontevasti olivat vaikuttaneet tuon surmatun päällikön perikatoa, olivat vieläkin saatavissa, kun tahdottiin syyttää hänen poikaansa, ja Cetewayo'n ylimmäisen tietäjän eli noitapapin neuvoista vihjaistiin valtialle, että Ula ynnä äitinsä juonittelivat yhdessä valkeiden miesten kanssa hänen kukistamistaan; ja päälliseksi, että molemmat harjoittivat noituutta. Todistukseksi tälle viimeksi mainitulle syytökselle väitettiin, että Ula ja hänen äitinsä oli muka nähty tähtäilemässä kuninkaan asuntoa jollain oudolla ja voimallisella kapineella.

Hallitsija käski pitää heistä vaaria, ja havaittuaan, että tämä osa syytöksestä oli pääasiassa tosi, hän vangitsi ja tuotti eteensä onnettomat ystäväni ynnä sen häijyn kapineen kanssa, jolla he harjoittelivat ilkeitä taikatemppujaan. Tämä ei mitään sen vaarallisempaa ollut, kuin kaleidoskooppi⁴ – romu, jonka ensikerran palattuani siirtokuntaan olin lahjoittanut kasvinveljelleni. Hyvin tuntien Cetewayo'n ahnaan luonteen, hän oli kumppaleiltaan tykkänään salannut omistavansa aarten; mutta illoin, kun päivän työt olivat suoritettut, niin äiti kuin poikakin asettuivat maahan lähelle asumustönsä ovensuuta ja huvittelivat itseänsä pimeään asti kääntelemällä putkea ja ihailemalla monivärisiä kuvia, jota jokainen uusi liikunto synnytti. Onnettomuudeksi heidän pienen kotonsa sisäänkäytävä ammoitti juuri kohti kuninkaan asumusta, ja niinmuodoin kapine näytti alituisesti uhkaavan kuninkaallista hallitus-kartanoa.

Turhaan Ula-parka koitti selvittää toimituksensa viatonta laatua; Cetewayo näki, että hän oli salannut leikkikalua, ja yksin tämä seikka kiukutti häntä suuresti, sekä teki hänen liiankin alttiiksi niille häijyille parjauksille, joita Nkungulu ja muut asianomaiset ajoivat hänen korviinsa. Epäilemättä hän myöskin oli mielistynyt kaleidoskooppiin; ja kammoi sitä ajatusta, että se jälleen joutuisi oikean omistajansa huostaan; mutta, oli asia miten oli, ainakin hän julisti, että syytös oli toteen näytetty, ja tuomitsi sekä Landelan että hänen poikansa kuolemaan, jälkimäisen seivästettäväksi, edellisen paistettavaksi tulikuumilla paasilla, niinkuin tapana on tämän kansan keskuudessa.

Mestaus oli määrätty seuraavaksi aamuksi, mutta varmaankin omatunto hieman vaivasi hallitsijan kivikovaa sydäntä, koska yön aikana sana kuninkaan asunnosta kutsui vartijat hetkeksi pois ja vangit eivät silmänräpäyksikään jättäneet käyttämättä edullista asemaa, joka heille näin annettiin. Kun juuri olivat pääsemäisillään viimeisen asunnon sivutse, tämän omistaja, luullen karkulaiset karjanvarkaiksi, nakkasi heitä assegailla, joka sattui imettäjäni sääreen. Mutta Ula, notkeana ja nopeana kuin antilopi, jolta hän oli nimensä lainannut, kaappasi äidin syliinsä ja kantoi hänet suojaan lähimmästä vaarasta. Helppo on kuvitella niitä peloittavia vaivoja, joita saivat kestää, aseettomina ja ilman ruokaa kuin olivat Afrikan erämaissa, kaikellaatuisten metsänpetojen ja käärmeiden seurassa; sillä vaikka tosin usein kulkivat maamiestensä kraalien näkyvitse, täytyi heidän karttaa yhtymistä kaikkein lähimmäistensä kanssa, jotka siinä tapauksessa olisivat ottaneet heidät karkulaisina kiini, ja lähettäneet takaisin kuolemaan, mistä niin töin ja tuskin olivat päässeet. Vihdoinkin kurjat pakolaisraukat pääsivät Pieter Dirksen'in uutisasunnolle, jossa, niinkuin olemme nähneet, saivat ruokaa ja suojaa, sittenkun olivat Hollantilaiselle ilmoittanut suhteeni heihin. Tämä tapaus oli sattunut noin kuukautta ennen sitä päivää, jona kertomus aloitteileikse, jolla aikaa Landelan haava oli parannut, ja Ula oli täydellisesti tointunut matkan ankarista ponnistuksista; ja kun hän nyt tänä Afrikan suloisena aamuhetkenä seisoi edessäni lammikon äyräällä, en saattanut olla ajattelemaa, mikä jalo ilmaus kansastaan ystäväni oli, enkä miettimättä, kuinka ennakkoluulojen

⁴ Kaleidoskooppi on pieni putken muotoinen leikkikalu, jonka sisään peilin-kappaleita on asetettu, niin että kun sen läpitse katselee ulkomaailmaa, näkyy silmään selvien esineiden sijasta mitä kirjavin, rikkain ja loistavin väri vaihtelo.

sokaisemia ne ihmiset ovat, jotka eivät myönnä mitään avuja heidän mustien veljiensä rinnoissa löytyvän.

Olimme päättäneet uimisemme, ja Ula katseli iki-ihastuksissaan kiiltävän ruumiinsa vesikuvaa sill'aikaa kuin minä mukavasti pu'eskelin ylleni vaatteustani, joka, vaikka kyllä käsitti harvoja vaatekappaletta, kumminkin oli täydellisempi kuin Tsululaisen kumppalini. Äkkiä huudahdus veti huomioni viimeksi mainitun puoleen, ja näin hänet kumarruksissa lammikon äyräasen päin sekä tyystin tarkastelemassa jotain esinettä tuossa nopeasti valkenevassa koitteessa.

"Yksi, kaksi, kolme", hän luki ääneensä, osoittaen selviä käpälänjalkia pehmeässä mudassa. "Kolme pantteria on, Kuta, käynyt yöllä täällä juomassa".

"No sitten täytyy panna ajo toimeen", vastasin kovin huolissani karjan tähden. "Toivompa, ett'eivät vielä ole kerinneet vahinkoa tekemään".

"Selvään nälkä niitä on pinnistänyt, muuten eivät ikinä olisi uskaltaneet niin lähelle ihmis-asuntoa", sanoi taas kumppalini, joka yhä oli tutkinut jälkiä. "Aivan oikein, kolme niitä on ja yksi onkin aika mötkäle; katsokaas tätä käpälänsijaa, se on enemmän leijonan kuin pantterikissan".

Samassa ehti korviimme laukaus kotoa päin, ja rientäissämme sitä suuntaa kohtasimme Henrikki Dirksen'in, Boerin nuorimman pojan, joka meidät nähdessään huudahti:

"Kolme raavasta on teiltä, William, tapettu ja kaksi meiltä, paitse useita pahoin revittyjä. Tuo lurjus Papalatsa, jonka tuli vartioida, on varmaankin viime yöksi paiskaunut nukkumaan ja sitten lähtenyt karkuun, välttääkseen ruoskaa", ja nuori Hollantilais-jättiläinen heristi uhkaavasti jambokiansa (härkä-ruoskaa) sinne päin, missä karjapiha oli.

Nämä olivat huonoja uutisia; sillä ell'emme saisi tapetuiksi rosvoja, uudistaisivat ne arvattavasti tänä päivänä pimeän tultua käyntinsä. Läksimme siis kolmisiin asunnolle, antamaan vanhalle Pieter'ille tietoa onnettomuudesta. Boeri oli juuri äsken tullut näkyviin makuuhuoneestansa, kun me astuimme sisään, ja hänen poikansa, lausuttuaan kunnioituksella hyvää huomenta, kertoi mitä oli tapahtunut, jota kuunnellessa vanhuksen otsa vähitellen yhä enemmän synkistyi. Pieter Dirksen oli hienointa lajia, mitä voi löytää siinä jämeässä Hollantilaisessa uudistalokas-rodussa, joka Transvaalissa kasvoi. Hänen jättiläis-vartaloansa – saappaat jalassa hän oli kolme kyynärää 4 tuumaa pitkä – ei kuudenkymmenen kesän työ ja ponnistukset olleet koukistumaan saaneet; ja väkevin hänen rotevista pojistaan olisi kauhistunut mitellä voimiansa jäntevän isä-ukon keralla. Hänen kasvonsa olivat rypyissä ja harvat suortuvat lumivalkeita, mutta se vaan antoi hyväntahtoisen vivahduksen hänen muodolleen, joka nuoruudessa kentiesi ansaitsi kollomaisuuden nimitystä; sillä Dirksen'in elämä oli kulunut Etelä-Afrikan erämaissa, hänen oppinsa oli rajoitettu pieneen luvunlaskun taitoon, jota hänen virkansa kysyi, sekä lukukykyyn niin paljon, että taisi sunnuntaisin tavailla läpi yhden luvun Raamatusta, ja niinmuodoin oli sekin henkinen äly, joka hänessä alkuansa oli, heitetty nukkumaan. Tyyni päättäväisyys ja taipumaton tahto olivat johtavat piirteet hänen kasvoissaan, vaikka ajan suopea käsi oli kylvänyt niihin lempeätä hyväntahtoisuutta, joka teki hänen muotonsa sangen miellyttäväksi. Ja kuitenkin, Pieter-ukolla oli monta vikaa, yhteistä koko sille ihmis-luokalle, johon hän kuului. Ei mikään härkä voinut olla häntä yksipintaisempi; ja kun äijä kerran oli jotain saanut päähänsä, silloin ei puheet eikä uhkaukset voineet vaaksankaan vertaa häntä luovuttaa aikomuksesta, jonka hän kerran mielessään oli päättänyt. Hän oli viekas kauppa-asioissa, mutta samalla vieraanvarainen; mutta harvoinpa hän näyttäytyi kohteliaimmassa muodossaan, jos hänen vieraansa sattui olemaan Englantilainen, sillä hän katseli meikäläisiä sukukuntansa koko ennakkoluuloisuudella. Eikä hän minullekaan toisinaan voinut olla purkamatta katkeruuttansa, vaikka, hyvin tietäen että hänen valituksissaan usein oli liaksikin perää, minä en noista puheista ollut millänikään, ja olenpa varma, että vanhus katseli minua enemmän isän, kuin isännän silmillä. Hänen mielipiteensä vaan valkean ja mustan väestön keskinäisestä suhteesta oli niinikään täydellisesti ristiriitaisia meidän Englantilaisten käsityksien kanssa. Hän, näet, katsoi, että alku-asukasten tulisi tykkönään olla Eurooppalaisten alamaisia, ja hylkäsi yhtä mielettöminä kuin haitallisinakin kaikki meidän kauniilta kaikuvat aattemme tasa-arvosta. Siitä huolimatta hän kuitenkin kohteli neekeri-palkollisiaan

hyvyydellä ja kohtuudella, vaikka toiselta puolen armottomasti parkitsi heidän virtahevois-nahkaansa jokaisen laiminlyönnin tähden. Ja tunnustanpa, ett'ei olisi mieleni tehnyt olla Papalatsan selkänahan omistajana, kun Henrikki oli kertomuksensa lopettajaisiksi ilmoittanut seuraukset tuon pojan huolimattomuudesta.

Englantilainen, kuullessaan että joku hänen elämistään oli surmansa saanut, olisi luultavasti käskenyt väkensä hevosen selkään ja oitis ratsastanut pahantekijöitä etsimään; niin ei tehnyt vanha Pieter Dirksen. Hän ei ennenkään eläissään ollut mihinkään ryhtynyt asiaa perinpohjin miettimättä, eikä ollut luultavasti tässä seikassa tarkoituksensa kiirehtiä mihinkään rivakkaan toimeen. Hän kuunteli, kulmakarvat rypyssä, kunnes poikansa oli sanottavansa sanonut, ja sitten, harkittuaan asiaa jonkun minuutin, asteli makuukammionsa ovelle sekä puhutteli tyynesti vaimoansa: "Maaria, tuo meille siekailematta suurusta".

Havaitessani selväksi että ajo oli tulossa, läksin huoneeseni muutamaa pyssyn-patruunaa hakemaan. Mutta eipä vielä oudot tapaukset olleet tältä aamulta menneet, sillä äkkiä vanha imettäjäni syöksi sisään, huutaen: "Sanansaattaja on saapunut kuninkaalta. Ettehän, Kuta, anna jättää meitä heidän kynsiinsä?"

"Se on Kotsi", huomautti Ula, vilkaistuaan äsken tullutta; "meidän katkerin vihamiehemme".

"Sittenpä paha on tulossa. Mutta ole huoletta, Landela, Hollantilainen ei teitä anna ylös. Pysykää vaan täällä kumpikin, kunnes palajan". Ja raskaalla mielellä menin kohtaamaan soturia, joka täysissä aseissa kulki Boerin huoneelle.

Kuninkaan lähettiläs

Viimeinen havainto, jonka Ula oli lausunut, enensi murettä, jonka ystäväini turvallisuuden tähden tunsin. Kotsi oli, niin mies kuin maineensakin, minulle hyvin tuttu, ja olinpa vakuutettu, ett'ei mikään vähäpätöinen asia ollut syynä hänen ilmestymiseensä kuninkaan lähettiläänä Pieter Dirksen'in tilalle. Tämä soturi oli yksi Cetewayon uskotuimpia seuralaisia, hän kun oli *Induna-e-nkholu* eli erään mieli-rykmentin, niin kutsuttujen *Onoba ponkueiden* (pantterin-saajain) päällikkö; nimitys, joka tuli siitä, että nämä tirannillisen herransa käskystä olivat ottaneet pantterin elävältä kiinni ja tuoneet sen niin hallitsijan eteen. Kotsi oli vasta nuori poika, kun tämä tempaus tehtiin, mutta hän oli siinä tilassa tehnyt itsensä huomatuksi sen pelottomuuden kautta, jolla hän julmaa petoa ahdisti ja myöhemmät todistukset jäykästä rohkeudesta nostivat hänet nykyiseen korkeaan asemaansa. Niinkuin enimpiä villejä itsevaltiaita, vaivasi Tsululais-kuningastakin ajatus, että muka salajuonia oli tekeillä hänen valtansa kukistamiseksi, ja varoen että hänen sorron-alaiset alamaaisensa kerran hänet surmaisivat, oli hän ympäröinyt itsensä valituista miehistä ko'otulla vartija-joukolla, jotka, syystä että hänen kuolemansa kautta kadottaisivat kaikki, mitäkään voittamatta, oman parhaansa tähden suojelisivat häntä vaarasta, Kotsi oli tämän joukon päällysmies, ja tiesinpä että ainoastaan joku tärkeä toimi voi saattaa kuningasta päästämään suosikkiansa pois läheisyydestään.

Tällä välin soturi oli ehtinyt asunnon avonaiselle ovelle, ja koputettuansa useita kertoja *knob-kirri'llänsä*,⁵ seisahtui levollisena vartoomaan vastausta kolkutukseensa. Varmaankin hän oli äkännyt minun lähestymiseni, vaikk'ei ollut tietävinään läsnä-olostani, seikka, joka itsessään tiesi pahaa ystävilleni. Mainiten häntä nimeltä, lausuin hänet tervetulleeksi tänne uutis-asunnolle; mutta hän ei vähääkään huolinut tervehdyksestäni, vaan kiinnittäen synkän katseensa huoneen perälle, asettui täydellisesti minusta huolimattomaksi, tyynellä ylhäisellä kopeudella, joka pani kuuman veren kovaan koetukseen. Onneksi vanha Pieter astui sisään ennenkuin ennätin tyhjentää sappeani lähettilääsen, ja hänen puoleensa kääntyi viimeainittu, tehtyään ylpeän pään-nyykäyksen. Vaikka Boeri auttavasti taisi Tsulujen kieltä, oli puhe kumminkin sekä hänelle että pojillensa, jotka myöskin olivat tulleet huoneesen, suuressa määrin käsittämätön, sillä soturi laski lauseensa äärettömällä nopeudella, ponnistaen itsensä puheen kestäisissä vähitellen oikeaan innostuksen hurjuuteen. Hän ei yhtään huolinut kenestäkään muusta kuin vanhasta Dirksen'istä, vaikka hyvin tiesi että minä kuuntelin hänen loruansa; mutta lopetettuansa hän puolittain nyökkäsi minulle, silminnähtävästi lausuaksensa: "Sellainen on sanottavani; tehkää se nyt ystävilleenne tietäväksi".

Minä olin kauheasti levoton siitä rajattomasta röyhkeydestä, jota kuninkaan suosikki jok'ainoassa liikenteessään osoitti – käytös, joka niin suuresti erosi siitä, jolla maan-asukkaat tavallisesti Eurooppalaisia kohtelivat. Selvästi hän toimi saamiensa käskyjen mukaan, sillä ilman herransa lupaa ja tietoa ei yksikään Tsululainen olisi uskaltanut astua valkoisen miehen huoneesen ja lausua sellaisia uhkauksia hänen läsnä-ollessaan. Jos karsin lähettilään lauseista pois kaikki kukkaiskuvat, joilla hän puhettaan somisteli, kuuluisi se melkein seuraavasti, vaikka mahdoton on kynällä ja läkillä tuoda julki sitä harjoitettua hävyttömyyttä, jolla jokaista uhkausta höystettiin.

"Vanha valkoinen mies. Minä olen Kotsi, pantterinsaajain päällikkö, jonka velvollisuus ja huvitus on vartioida suuren Cetewayo'n pyhää majesteettia, päämiesten päämiestä, Mustain Mustaa, lukemattomain karjalaumain herraa, kansain Valtiasta, sukukuntain Surmaajaa. Hänen luotaan tulen minä sinun, valkean vanhuksen luo sanomaan hänen nimessään: Valkea vanhus, lumi hiuksinen, ilman lupaa olet asettunut minun maalleni, ottaen haltuusi lavean kaistaleen minun alueestani ja syöttäen siinä karjaasi ja laumojasi. Tämän voin antaa anteeksi, sillä minä rakastan valkoisia miehiä ja tahdon asua rauhassa heidän ja heidän sukunsa kanssa. Mutta sinä olet enemmän tehnyt. Tyytymättä vieraan alueen anastukseen, olet ottanut suojaasi rikollisia, joita heidän maansa la'it ovat kuolemaan

⁵ Katso edempänä.

tuominneet; olet suonut alttiin turvapaikan pahantekijöille, jotka ovat laskeneet juonia minua, heidän kuninkaansa henkeä vastaan. En saata uskoa, että olet tämän tehnyt tietämättömyydestä, sillä kattosi alla on ihminen, jolle noiden rikoksen-alaisten käytös on liiankin hyvin tuttu, joka päälliseksi antoi heille ase, millä henkeäni väijyivät. Mutta kaikesta huolimatta on sydämeni lempeä valkeille miehille, ja minä tahdon ennemmin uskoa, että sinua on petetty, kuin että outo käytöksesi on mieliltämielin mietittyä. Sentähden, kaikessa hyvántahtoisuudessa ja ystävyydessä, lähetän luoksesi Kotsi'n, vartija-joukkoni päällikön, tekemään sinulle tiettäväksi, ett'ei sinulla eikä sinun perheelläsi, ei karjallasi eikä palvelijoillasi ole mitään peljättävää minun ala-maisteni puolelta, Päälliseksi annan sinulle luvan ottaa haltuusi Eloya-vuoren juurella olevan alueen, jonka Englantilainen William Thornton aikoo anastaa; sillä hänen juonensa minun henkeäni vastaan peräyttää kaikki meidän väliset sopimukset. Tämän kaiken tahdon tehdä, mutta vaan yhdellä ehdolla. Sinun täytyy jättää molemmat pahantekijät, jotka nykyään oleskelevat kattosi alla, Kotsi'n käsiin ja lähettää luokseni Thornton'iin tuon Englantilaisen, kaiken karjan. Kumpikin rikollinen on kohtaava kuolemansa, johon heidät tuomittiin, ja päätös on osoittava tuolle kolmannelle, että minä en ole se mies, jota voi rankaisematta uhata. Mieti tätä ehdotusta ja ilmoita päätöksesi uskolliselle palvelijalleni Kotsille. Jos teet mieleni mukaan, on asuntosi turvassa ja sinulla itselläsi ystävä; mutta jos hylkää tarjoukseni, niin minä lähetän soturini ottamaan rikoksentehtäjät kiinni ja hävittämään asuntosi; ja silloin, jos vastarintaa yritetään, teidän verenne on lankeeva omien päittenne päälle".

Tällainen oli sen puheen sisältö, jonka Kotsi piti meidän läsnä-ollessamme, ja epäilemättä olisi hänen, kun oli tähän pisteesen päässyt, kaikkein lähetyskunnallisten sääntöjen mukaan, pitänyt odottaa Boerin vastausta; mutta oman kaunopuheliaisuutensa pyörteen viemänä ja täynnänsä katkerinta vihaa Landelaa ja hänen poikaansa vastaan, hän vielä omasta puolestansa lisäsi sanottavaansa pienen neuvon Pieter-ukolle.

"Niin, valkea mies, ja sen kuninkaani on tekevä. Minä, Kotsi, pantterinsaaja, sanon teille, että hän on sen tekevä. Cetewayo on elehvantti; hän musertaa teidät jalkansa alle, ell'ette tottele. Hän on leijona, ja jäsen jäseneltä hän teidät repii, jos vastustatte hänen lakiansa; hän nielaisee teidät, niinkuin hyena musertaa teurastetun vasikan luut. Tottele häntä, sinä valkopäinen vanhus, taikka vapise itsesi ja lapsiesi puolesta".

Tämän puheen kestäissä olivat uudisasukkaan vaimo ja tyttäret levollisesti hiipineet sisään, ja epäilemättä heidän läsnä-olonsa sai lähettilään ottamaan uhkaavaisemman äänen, toivossa, että vaimoväen arkuus Pieter-vanhuksen päätökseen vaikuttaisi. Eikä suinkaan ollut pantterinsaajain päällikkö mikään miellyttävä esine, kun hän, puheensa päätettyä, seisoi tuijotellen ympärilleen, ja kotkansulkaset, jotka koristivat paljaaksi ajeltua kehää hänen kiireellensä, vapisivat mielenkiihosta, ja leopardinnahka, joka muodostui jonkinlaiseksi költeriksi hänen vyötaistensa ympärille, joutui liehuvaan liikkeesen. Hän oli huimaavan näköinen metsäläinen, mutta samalla pelottava, ja pikku Liisu, kolmentoista vuotias kiharapäinen tyttönen, syöksi peljästyneenä ovesta ulos, kun Kotsi, lopettajaisiksi, kumahutti ankaralla voimalla pöytää knob-kirri'llänsä.

Mutta tuo jämeämielinen vanha Boeri ynnä poikansa eivät niinkään äkkiä olisi säikähtyneet, vaikka kokonainen leegio sellaisia julmia satureita olisi ollut tulossa heitä vastaan; ainakin, kun päällikkö iski pöytää, osoitti Karel Dirksen niin silminnähtävää taipumusta viskata vieraan avonaisesta ovesta pihalle, että minun täytyi laskea käteni hänen olalleen, pidättääkseni nuorta äkkipikaista jättiläistä rivakasta teosta, jota maan asukkaat eivät ikinä olisi unhoittaneet. Saadakseni väkivaltaisuuDET estetyiksi, käänsin kohta lähettilään lauseet vanhalle uudistalokkaalle, joka kuunteli niitä alusta loppuun, ilman että pieninkään piirre hänen kasvoissaan osoitti, mitä hänen mielessään liikkui.

Muutaman minuutin mietittyänsä, isäntäni vastasi: "Sano Tsululle, ett'ei koskaan ole tapani hätäillä ajatellessa. Käske hänen tulla takaisin illalla, kun palaamme päivän töistä, silloin tahdon antaa hänelle vastaukseni. Ja koska lähemme noita metsäkissoja tappamaan, niin sano hänelle, että hän ynnä miehensä saavat tulla mukaan, jos mielivät. Nyt, Maaria, anna suurusta; ja sitten, pojat, lähtöön".

Kotsi oli, Pieter-ukon puhuessa, rävähtämättä kiinnittänyt terävän silmänsä tämän kasvoihin ja pettynyt toivo pimensi hänen tummia piirteitään, kun hän näki sen hämmentymättömän levon, jolla uudistalokas Cetewayo'n viestiä kuunteli. "Oletteko hänelle totuuden oikein lausunut?" hän kysyi äkkiä minuun kääntyen. "Oletteko sanonut hänelle, että hänen kraalinsa hävitetään ja niin hän kuin perheensä surmataan?"

"Puheesi olen juurta jaksain tulkinnut", vastasin, "ja vastauksen olet saanut. Suostutko tulemaan osamieheksi metsästykseseen?"

"Aikooko Ula olla saapuvilla?" kysyi lähettiläs, palaen sisällisestä malttamattomuudesta saada valkoisille miehille osoittaa uljuuttaan, mutta kumminkin epätietoisena salliiko sopivaisuus hänen yhdistyä huvitukseen, missä olisi osallisena se mies, jonka kuolemaa hän yritteli.

"Ula *aikoo* olla saapuvilla", sanoi kasvinveljeni, joka tässä hetkessä astui huoneeseen täysissä aseissa, kilpi ja assegai käsissään. "Ula *aikoo* olla saapuvilla, ja silloin näyttäköön Pantterinsaajain päällikkö, joka käy sotaa heikkoja akkoja vastaan, hänenkö *issikokonsa*⁶ vai Ulan, tuon 'poikanulikan' ajamaton kiire on oleva edellä petoa ahdistamassa".

Molemmat miehet seisoivat, villien vihollisten koko raivolla kyräillen toisiansa, ja hyvinkin pian olisi iskut seuranneet tätä nopeata taistelukuutsua, ell'ei Karel Dirksen olisi työntäynyt heidän väliinsä ja siten tehokkaasti estänyt heitä iskemästä toisiinsa muuten, kuin hänen läpitsensä.

"Ei mitään väkivaltaa tämän katon alla", minä huusin Tsululaiselle. "Ettekö voi ehtoosen pysyä irrallanne toistenne kurkuista. Heittäkää sikseen vihanne siihen asti, ja kulkekaa rinnakkain maamiesten eikä vihamiesten tavoin. Sinä, Ula, lupaat olla päällikölle vahinkoa tekemättä, ja hän, toiselta puolen, ei käytä hyväkseen tilaisuutta teitä vastaan. Olkaa muutamaksi tunniksi kumppanukset, murisematta vihaisten rakkien lailla toisillenne".

Tsululais-luonne ei ole tykkänään paitsi, mitä nimittäisimme raa'aksi ritarillisuudeksi, ja kun minä vielä huomautin sitä suurta etua, joka meillä olisi niin oivan metsästäjän avusta, kuin Kotsi oli, niin tämä musta soturi hieman lauhtui, ja niinpä vihdoinkin saatiin molempain miesten kesken aselepo toimeen, jonka tuli kestää siihen asti, kuin aivotusta metsästyksestä olisi palattu. Ja olipa metsäläisluonteen suhteen hyvin valaisevaista tarkastella, kuinka vapaasti vihamiehet keskustelivat, sittenkun jää heidän väliltään kerran oli murtunut, kaikki karvaat tunteet näyttivät jääneen sikseen ja sijaan oli tullut hieno kiista, kumpi siinä vaarallisessa toimessa, johon olimme ryhtymäisillämme, enintään rohkeutta osoittaisi. Kotsi ja Ula läksivät yksissä siihen hökkeliin, jossa viimeksin mainittu asui, ja siellä Landela nyt valmisti runsaan aterian vieraalle, jonka tulo alkuansa oli ollut yhtä vastenmielinen kuin odottamatonkin.

Sittenkuin *Vrou* oli asettanut pöydälle suuren vadillisen metsän-otusta, sekä kahvia kurkun kastimeksi, koko perhe kävi ruo'an kimppuun yhtä huolettomasti, kuin jos Cetewayo laumoineen olisi ollut päiväntasaajan pohjoispuolella! Tuhannet myötä- ja vastamäet siirtolaisen elämässä, yhdessä hidasmielisyyden kanssa, joka ominaisuus on eriamättömästi Boerin luonteesen yhdistynyt, tekivät, että tämä arvoisa perhe enemmän suri nelijalkaisten rosvojen tuhotöitä, jotka uhkasivat heidän karjaansa, kuin oli huolissaan tuosta uutisesta, että Tsululais-valtias aikoi kostollaan heitä etsiskellä, ell'ei eräisin mahdollisuuksiin ehtoihin suostuttaisi. Eikä kukaan, joka näki Pieter-ukon rauhassa istuvan nauttimassa riistapaistiansa, olisi millään hänen ulkomuodostaan voinut arvata, että vast'ikänsä hänen sormiinsa oli tullut viimesana mahtavalta ja kostonhimoiselta metsäläiseltä. Ja kuitenkin ei viesti rahtuakaan hänen mielensä rauhaa häirinnyt, sillä kaikki ajatukset olivat nyt kiintyneet hänen karjaansa, ja nuo kaksi leopardin tappamaa nauttaa harmittivat häntä paljoa enemmän, kuin Kotsi kaikkine uhkauksinensa.

Kun suurus oli syöty, nousimme oven edustalle tuotujen ratsujemme selkään. Neekeripalvelijoiden naamat selvään osoittivat suurta uteliaisuutta sen asian suhteen, joka oli Kotsin äkkinaiseen ilmaantumisen uudisasunnolle aikaan saanut; mutta tämä henkilö oli liian korkeassa

⁶ *Issikoko'ksi* sanotaan paljaaksi ajateltua päälleä pidettävää rengasta, joka osoittaa että sen kantaja on otettu miesten lukuun.

asemassa heidän kansakunnassaan, että olisivat voineet suorastaan kysellä mitään, ja valtioviisaus tai muut syyt estivät häntä julkaisemasta lähetyksensä salaisuutta. Puoli tusinaa aseistettuja sotureita, jotka häntä olivat seuranneet, mutta jotka tähän asti huolellisesti olivat pysyneet näkyvistä, astui nyt esiin, ja muutaman minuutin päästä matkue läksi liikkeelle. Boeri ja hänen poikansa olivat varustetut raskailla yksipiippuisilla roer'eilla (tuliluikuilla), jotka Hollantilaisten siirtolaisten kesken ovat yleisessä suosiossa. Tsululaiset kantoivat kukin kilpeänsä ynnä assegai-ryhelmänsä; ja minulla oli aseena ainoastaan kaksipiippuinen takaaladattava pyssy. Useat uudistalokkaan palvelusväestä taluttelivat vitjoista ankaria metsäkoiria, ja parvi kaikkensuuruisia ja – värisiä kotirakkia haukkui ja räyski ratsujemme ympärillä, tottelematta niistä huimista läimäyksistä, joita mustaihoiset assegaistensa peristä niiden raatomaisiin kylkiluihin jakelivat.

Mielimpä tässä kohden hyväksi, joille asia on tuntematon, mainita, että Tsululais-soturi, oli hän metsästysretkillä taikka noilla vielä vaarallisemmilla sotateillään, kuljettaa muassaan kahta lajia asetta päällekkäystä varten, ja kolmannen kapineen, jota käyttää ainoastaan puolustaidessaan. Nämä ovat: assegai, knob-kirri ja kilpi.

Ensin mainittu on leveä-lappeinen rautasäilä, tavallisesti vaan asukasten omaa työtä, johon liittyy noin viiden jalan pituinen varsi, niin että kahvan paksumpi pää on lähinnä kantaa. Jokainen soturi kantaa useita tällaisia aseita ja tavallisesti linkoo niitä viholliseen noin neljäkymmenen kyynärän matkalta. Chaka, kuuluisa Tsululais-tiranni, kielsi assegain käytännön heittoaseena, pakottaakseen siten väkensä lähikahakkaan vihollisten kanssa ja käyttämään asetta pistimenä tai väkipuukkona. Mutta hänen seuraajansa palasivat entiseen käytäntöön ja nyt assegai'ta käytetään kummallakin tavalla – s.o. soturi taittaa varren joutuessaan käsikahakkaan; ja käyttää näin lyhennettyä asetta säilänä.

Knob-kirri on vaan nuija kovasta ja raskaasta puusta, ja useimmiten soturi, taisteluun mennessään, jättää sen kotiin, jota vastoin tavallisesti ottaa sen matkaansa metsästys-retkille.

Kilpi lausuu itse tarkoituksensa eikä kaipa selvitystä. Se on härjänvuodasta tehty, noin puolen viidettä jalan pituinen, kahdeksantoista tuuman levyinen, yleisesti soikea muodoltaan ja kannetaan kädensijasta, joka on kiinnitetty alipuolelle keskustaa. Tämän asean väristä tunnetaan omistajan rykmentti ynnä arvo. Hyödytöntä olisi näillä lehdillä ryhtyä tekemään selkoa kaikista Cetewayo'n kummallisista arvo-eroituksista; olen päässyt tarkoitukseni perille, kun huomautan, että kaikki *miehet* – s.o. naineet, issikoko'lla ja ajellulla pääläella varustetut soturit – kantavat valkoisia siipiä, kun sitä vastaan mustat kilvet ovat *pojille* eli nuorille miehille kuuluvia, joista toiset jo kuitenkin saattavat olla neljäkymmenen ikäisiä.

Useilla etevimmistä päälliköistä ja sotureista on ruutipyssyjä, mutta assegai on heidän kansallinen aseensa.

Tiemme kävi kraal'in eli laajan ympyriäisen aitauksen ohitse, johon karja yön ajaksi on suljettuna. Kaikki eläimet olivat nyt hajaantuneet ylt'ympäri heiniköille, kymmenen tai kaksikymmentä parvessa. Nuo vakaat lehmät ja härjät söivät rauhassa, ja hilpeämmät vasikat huvittelivat huimasti loikkimalla ja laukkailivat iloisissa piireissä, hännät oikoisina. Se oli näky, omiansa siirtolaisen sydäntä riemastuttamaan, eikä yhtään ikävän riippuvaisuuden tunnetta voitu eroittaa Pieter Dirksen'in kasvoissa, kun hän ammovaa karjaa katseli, joka häntä isännäkseen nimitti. Mutta ilmaantuipa yht'akkiä outo liike palvelijoihimme, jotka peljäten, että joku metsänotus pääsisi meiltä huomaamatta, tirkistelivät joka pensaasen ja pehkoon sadan kyynärän matkalla ylt'ympäri tiemme. Joukko huudahduksia Tsulujen kielellä ynnä sirahdus muutaman musta-ihoisen naisen suusta, joka, lapsi vyötettynä kupeillensa, oli näin kauvas meitä seurannut, saattoi meidät iskemään kannukset ratsujemme kylkiin ja nelistämään paikalle, jolloin sekä hämmästyseksemme että kauhuksemme löysimme Papalatsan, tuon kadoksissa olleen paimenen, runnellun ruumiin, sen miehen, jonka poissa oloon olimme selkäsaunan pelvon syyksi arvelleet. Ei voinut erhettyä sen tavan suhteen, jolla poika raukka oli surmansa saanut. Hänen vaimonsa, hänen nykyinen leskensä, jonka kiljahduksen olimme kuulleet, oli polvillaan pitäen sylissään hervotonta päätä, jonka

takaraivo oli munankuoren lailla musertunut pantterin voimakkaan käpälän raappauksesta. Kasvot olivat rauhalliset ja vääntymättömät, ja lukuun ottamatta punaista juovaa, joka vuoti kummastakin sieramesta, ei muodossa vähintäkään tuskan tai kärsimisen merkkiä ollut havaittavana. Mutta ruumiin alipuoli oli kauhistuttavasti raadeltu ja täynnänsä niin hampaiden kuin kynsien jälkiä; silminnähtävästi olivat pedot herkutelleet kurjan paimenen ruumiista.

"Kuinka tää on saattanut tapahtua?" kysyi Pieter-vanhus; "poika ei koskaan itsestään olisi kuljeskellut puolen peninkulman⁷ päässä kraal'ista".

Ula ja Kotsi, jotka olivat tutkineet maata, osoittivat nyt meille, että leopardi tahi leijona oli kiskonut ruumiin sen nykyiselle asemalle. Oli nähtävissä jälki, jonka toinen uhrin laahaava käsi oli viistänyt, ja hänen keveän vyötäisvaatteensa repaleita näkyi okaisissa orjantappuroissa, jotka olivat sattuneet peräytyvään petojen tielle.

"Onpa seikka kyllin selvä", Kotsi lausui minuun kääntyen; "leopardi kahden penikan keralla on tappanut pojan. Se on loikannut kraal'in aitauksen ylitse ja surmannut karjaa, mutta havainnut voimansa liian pieniksi kuljettamaan eläimenraatoa poikasilleen, joilla ei vielä ollut kykyä aidan ylitse kiivetä. Varmaankin on Papalatsa koettanut ajaa sitä pois, silloin kuin sai surmansa, ja nähdessään hänet härkää köykäisemmäksi, kiskoi peto hänet tälle paikalle, jossa penikat saivat häiritsemättä herkkuihin, eikä ole asia semmoinen, Ula?"

Kasvinveljeni nyökkäsi vastineeksi, ja pitempi tutkiminen toi ilmi usean pantterin jäljet sekä osoitti soturin arvelun oikeaksi.

"Meidän on aika rientää", huusi Pieter-vanhus. "Pedot ovat paenneet Slangopies-vuoren rotkoon, jossa tapaamme heidät ruoansulattajaisia nukkumassa. Poikarukan vaimoa auttakoot muut naiset sopivalla tavalla ruumista hautaan laskemaan".

Me läksimme edellemme, mutta katsellen satulasta taaksepäin, näin lesken istuvan liikkumattomana entisessä asennossaan, pidellen polvillaan murskattua päätä ja surullisesti tirkistellen kasvonjuonteita, jotka ikuisiksi ajoiksi olivat jäykistyneet. Ei huutoa päässyt tuon yksinäisen surijan huulilta, hänestä näytti vielä mahdottomalta käsittää sen onnettomuuden täyttä laajuutta, mikä häntä oli kohdannut. Näytti sydämettömältä jättää yksikseen surun-iskemää vaimoa, yrittämättä häntä lohduttaa; mutta karjan turvallisuus riippui siitä, onnistuisiko meidän hävittää villit rosvot, jotka olivat tiensä karjan-kraal'iin osanneet; ja ennenkuin olimme ehtineet sataakaan kyynärää ruumiista, musta-ihoiset naureskelivat ja pilailivat, hyppiessään sellaista vauhtia heinikön ylitse, että hevostemme oli vaikea seurata. Kuoleman läheisyys ei paljon näitä ihmisiä liikuta; ja ruumista katselevat pikemmin kauhistuksen kuin säälin silmillä.

Jylhää, metsäistä solaa pitkin syöksi pieni joki vuorenharjanteelta ja katosi alapuolella olevaan laaksoon. Tänne musta-ihoiset arvelivat petojen valinneen tyysijansa, ja päästyämme alangon suulle, Pieter-ukko pysähtyi neuvotellakseen, kuinka ne parhain saataisiin ajetuksi suojapaikastaan aukealle. Lyhyen keskustelun perästä päätettiin, että parvi Tsululaisia Ulan johdolla kiertäisi takaa päin solaa ja, asettuen linjaan, etenisi meitä kohden, tutkien joka vaaksan alan tiestään ja ajaen otukset, joka sorkan, meihin päin. Meidän Eurooppalaisten tuli asettua puoli-ympyrään ja varustautua lämpimin kourin pantteria vastaanottamaan.

Kahden tunnin ikävän odotuksen jälkeen alkoi ajajain ääniä kuulua, ja astuttuamme maahan hevosilta, valmistausimme ampumaan. Yht'äkkiä etenevien musta-ihoisten huikea kiljunta sanoi, että otus oli nähty, ja Kotsi, joka kiihosta vapisevana seisoj rinnallani, kaappasi kiinni käsivarteeni, viitaten kellertävään esineeseen, joka liukkaasti hiiviskeli pensaasta toiseen.

"Siin' on pantteri", hän kuiskasi. "Houkkoja kuin ovat, päästivät koirat kahleista".

Sepä oli liiankin totta. Koirain taluttajat, pedon huomattessaan, olivat irroittaneet talutettavansa, ja koko liuta syöksi hurjasti otusta kohti, joka, nähdessään niiden lähenevän, peräytyi taajaan ruohostoon, mikä oivallisesti peitti sen liikunnot. Siihenpä koirat hyökkäsivät arvelematta, ulvoen

⁷ Englannin peninkulman = 1 2/3 suom. virstaa.

himosta iskeä kiinni saaliisen. Mutta kuuluipa pian kimeitä kiljauksia, sekoitettuina äkkinäisillä murahduksilla; ja kohta senjälkeen ensin yksi, sitten toinen koira ryömi surkeasti ontuen pois tuosta epäsuhtaisesta taistelusta, sillä aikaa kun ehjien kumppalien uljas haukunta muuttui hurjaksi ärinäksi, jonka ylitse kuului niiden riitaveljen luja vonkuminen. Kaikki ponnistuksemme huutaa hurjapäisiä koiria pois olivat nyt turhat, ja mahdoton oli meidän laskettaa ruovostoon, koska silloin luotimme olisivat voineet vahingoittaa eläimiä, joita tahdoimme suojella.

"Pahus olkoon, tästä ei mitään lähde", huusi Pieter-ukko, kun kimakka parahdus ilmoitti että taaskin yksi koira oli kuolin-iskunsa saanut. "Täytyyhän lopettaa mokoma teurastus"; ja luikkunsa täysi-vireessä läheni Boeri nyt taistelu-paikkaa.

Mutta ennenkuin hän oli ehtinyt kymmentä askelta kulkemaan kohti kahilasaarta, syöksi eräs haamu hänen ohitsensa ja katosi häilyvään ruovostoon; se oli Kotsi, pantterinsaaja, joka nyt näki tilaisuuden sopivaksi osoittaa uljuuttaan ja taitoansa. Samassa hetkessä Ula ilmestyi täyttä vauhtia juosten ja luikkasi, murtaen sekaisin Hollannin ja Tsulujen kieltä: "Älkää menkö, baas (herra); takaisin, Kotsi, takaisin; se ei olekaan pantteri; se on leijona. Te olette hukassa".

Mutta kuninkaan henkivartijoiden päämies joko ei kuullut tai ei huolinut, ja ainoastaan kaislojen aaltoileminen osoitti, että hän yhä liikkui eteenpäin. Äkkiäpä kuului karjunta, luja ja peloittava, joka ajoi arjimmat musta-ihoisista lammasten lailla lähimpään suojapaikkaan, ja samassa komea leijona hypähti esiin, assegai kyljessään. Hetkeksi se pysähtyi tähystämään vainoojiansa, jolla aikaa se oli pilkkana kokonaiselle tusinalle keihäitä ja luotia; mutta nämät pikemmin näyttivät sen raivoa vaan kiihdyttävän, sillä karjahtaen toiseen kertaan se hyökkäsi Pieter-vanhusta kohti, joka pyssy poskella seisoivat levollisesti odotellen. Minä hätäisesti laukaisin toisen piippuni hurjistunutta petoa vastaan, mutta en saanut sen vauhtia ehkäistykseen, ja samassa silmänräpäyksessä näin, että Boerin ase oli pettänyt. Seuraavassa sekunnissa oli kunnon vanha isäntäni makaava runneltuna ruumiina: inhimillinen apu näytti voimattomalta torjumaan hänen tuhoansa.

Päästäkseni näkemästä hirmu-tapausta, jota en voinut estää, käännyn puoleksi pois päin, pistäen joutuun uusia patruunia pyssyyn; mutta äkkinäinen huudahdus sai minut uudelleen katsahtamaan surkealle näkymälle, jolloin suureksi hämmästyksekseni näin vanhan Boerin vielä pystyssä ja ravistamassa uutta sankkiruutia vanhaan luikkuunsa yhtä kylmäverisenä, kuin jos leijonan asemesta tavallinen kotikissa olisi ollut muutaman kyynärän päässä hänestä. Peto seisoivat, etukäpäällä erään tumman esineen päällä, karjuen hurjasti ja ruoskien maata hännällensä; mutta nyt jymähti Pieter-ukon tuliputki, jymähti kuin kanuuna, ja maahan vaipui leijona, kallo lävistettynä.

Mielessä epämääräinen pelko siitä, kuka uhrina olisi, riensin auttamaan hämmästyvätöntä Boeria, joka veti kasvinveljeni kaatuneen pedon alta.

"Hän pelasti henkeni", sanoi uutistalokas; "hyökkäsi päälle vastustaakseen leijonaa ja syöksi assegain sen rintaan. Poika parka! Pelkäämpä, että hän on mennyt mies".

Minä olin kumartunut Ulan tunnottoman ruumiin ylitse ja koroitin käteni hänen sydämensä kohdalle.

"Se vielä sykkii; hän elää", huusin. "Antakaa minulle pullo, Henrik; ehkä saamme hänet pelastetuksi".

Eikä hän ollutkaan kuollut; olipa kummallista kyllä sanoa, aivan vahingoittamaton, lukuun ottamatta ankaraa iskua oikeaan olkapäähän ynnä kauheata täräystä. Oliko sitten hänen odottamaton rynnäkkönsä eläintä vastaan tätä niin tyhmistytännyt ja hämmäntänyt, sitä en tiedä, mutta kuolettavan kypälän läimäys oli kohdannut koko voimallaan ystäväni leveätä kilpeä, kaataen hänet maahan sellaisella vauhdilla, että hän joutui tuiki tunnottomaksi; mutta tämä hänet pelasti kynsistä ja osittain myöskin ehkäisi iskun ankaruutta.

Tällä välin nuori Hollantilainen musta-ihoisten keralla oli tunkeutunut kahilasaareen tappamaan molempia pentuja, jotka he sieltä löysivät ja tuomaan pois pantterinpyytäjän tunnottoman ruumiin, jonka tapasivat hengettömäksi iskettynä. Hän vielä hengitti ja tilkkanen paloviinaa virvoitti

häntä niin paljon, että saattoi tuntea meidät; mutta ei hän koskaan enää sanaa sanonut, sillä alapuoli hänen naamastaan oli reväistänyt pois, ja muutaman minuutin päästä miestä ei enää ollut.

"Sanokaa hänen vä'ellensä", lausui Pieter-vanhus minulle, viitaten Tsululais-sotureihin, jotka seisoivat ryhmässä päällikkövainajansa ympärillä – "sanokaa kuninkaan henkivartiaston jäsenille, että aikomukseni oli yöksi antaa heidän johtajalleen vastaus sen jommankumppaisen ehdon suhteen, minkä Cetewayo oli eteeni asettanut. Nyt päätän, tämän kuolleen soturin läsnäollessa, ett'en milloinkaan heitä alttiiksi Ula'a enempi kuin äitiänsäkään. He tulivat minulta suojaa hakemaan, ja sen he saavatkin. Missäkään tapauksessa en heitä ylönantaisi, mutta nyt poika", ja hän laski jyrkän kätensä kasvinveljeni olkapäälle, "on henkeni pelastanut, ja mielimpä näyttää hänelle, että Hollantilainen ei hyvää työtä unhoita. Mennään kotia, pojat, ruo'alle; minun on nälkä".

Itsevaltiassaan

Cetewayo, Tsulujen kuningas, oli haarem'issaan (vaimolassa), Umpongenissa olevassa suurkraal'issa. Hänen ympärillään oli kaikki, mitä olisi luullut yksinvaltiaan sydämmen saattavan halata. Siin' oli vaimoja ja jalkavaimoja viljalta, valmiina silittämään kuninkaallista otsaa, jos liian lukuisat olvihaarikan kallistukset saisivat tynnyriseppiä ohimoihin; siinä kolme rykmenttiä sotureita, joiden tarkoitus oli hyppiä hänen majesteettinsa edessä tahi jos verenvuodatus oli enemmän heidän herransa mieleen, nuo hyväset olivat valmiit piirittämään ja teurastamaan naapuri-kraal'in asukkaita taikka tekemään mitä muuta julmuutta hyvänsä, jota tirannin oikullinen mieliala saattaisi hänen käskemään. Olisipa luullut, että Cetewayo tällaisissa suhteissa olisi ollut onnen poika. Mutta niin ei ollut asia. Syvä tyytymättömyys pilveili kuninkaallisissa kasvoissa, ja sellaisten kurjain eläinten asema, joita velvollisuus kutsui hallitsijan läheisyyteen, oli kaikkea muuta kuin kadehdittava.

Viime aikoina olivat asiat käyneet vastoin suuren kuninkaan toiveita. Helppo oli hänen *Imbongo'nsa*⁸ tervehtiä häntä "elehvantin vasikaksi", "lehmän pojaksi" ja "miesten ylentäjäksi"; mutta, vaikkapa myönnettäisikin tällaiset nimitykset asianmukaisiksi, ne eivät kuitenkaan tehneet minkäänlaista vaikutusta Delagoa lahdella oleskelevaan Portugalilaiseen kauppiaseen, joka, tuotettuaan häntä varten halvasta hinnasta runsaan lähetyksen takaaladattavia pyssyjä, nyt epäsi hankkia ampumavaroja muuten kuin mitä ylettömimmillä ehdoilla; ja ilman patruunia olivat aseet tietysti hyödyttömiä. "Elehvantin vasikkana" – olo ei kuninkaalle tuonut karjaa kauppiaan vaatimusten tyydykkeeksi, ja näkyipä enemmän kuin luultavalta, että hänen lopulta oli pakko eritä muutamista mieli-raavaistaan. Sitäpaitsi olivat ne miehet, jotka olivat Kotsia seuranneet, edellisenä yönä palanneet kuninkaan kraal'iin ja tehneet tiettäväksi hänen suosikkinsa kuoleman ynnä vanhan Pieter Dirksen'in kiellon jättää Landelaa enempi kuin tämän poikaakaan hänen käsiinsä. Kaikki nämät seikat yksinvaltiasta tukeasti kiukuttivat, ja hänen kilvenkantajansa, jonka tehtävänä oli pitää suurta kilpeä herransa ja auringon välillä – toimitus, joka antoi hänelle oivallisen tilaisuuden tutkistella kuninkaan kasvopiirteitä – näki kyllin selvään, että myrsky oli puhkeamassa, ja toivotti vaan hartaasti, että se lankeisi jonkun toisen pään päälle, kuin hänen omansa.

Tämän ohessa oli vielä kolmaskin seikka ilmaantunut itsevaltiaan mielenrauhaa häiritsemään, pieni, jokapäiväinen tapaus, jota tuskin kannattaisi mainita, ell'ei se olisi kääntänyt kuninkaan ajatuksia eräasen suuntaan ja vienyt päätöksiin, jotka minulle ja ystäväilleni olivat ylen tärkeitä.

Lukija ehkä muistaa, että olin lahjoittanut kasvinveljelleni kaleidoskoopin. Tämä kalu joutui tietysti Ulan tuomion jälkeen Cetewayon käsiin ja käytettiin joksikin aikaa valtiaan joutohetkiä sulostuttamaan, mutta heitettiin vihdoinkin hänen lempivaimonsa, hänen nuorimman puolisonsa vartioittavaksi. Tumma kaunotar, käänneltyään syvimmällä ihmetyksellä putkea ylt'ylpäri, joutui polttavan uteliaisuuden valtaan saada yht'aikaa nähdä useita noista kirjavista esineistä, ja arvellen että sisusta oli ajettu lukemattomia kuvia täyteen, hän koetti vetää niitä ulos, sillä seurauksella, että leikki kalu särkyi. Suurella viekkaudella oli nuori rouva pannut syyn erään aivan viattoman palvelusneitsyeensä niskoille, joka kuninkaan käskystä joutui julmasti ruoskittavaksi; mutta paitsi että kapineelle tapahtunut haitta äkäytti kuningasta, saattoi se hänet lähettämään kalun Saksalaiseen Lähetyspaikkaan sillä pyynnöllä, että pastori oitis panisi sen täyteen kuntoon. Tämän Arnold Beidermann ilman suurempaa vaikeutta tekikin; mutta tuodessaan onnettoman lelun takaisin, hän katsoi tilaisuuden sopivaksi sekaantuaksensa asiaan tytön puolesta, jota kuningattaren rikoksesta oli rangaistu, ja soimaeli siis itsevaltiaan vääryyttä ankarimmilla sanoilla, sillä uhri näet oli yksi lähetyskoulun entisiä opetuslapsia. Tämä seikka oli edellisenä päivänä tapahtunut ja karvastelipa vielä kuninkaan muistossa moite, jonka oli kaikkein neuvon antajainsa kuullen saanut pitää hyvänä. Niinpä, kuten ennen olen sanonut, Cetewayo'lla oli paljo kiukuteltavaa, ja vaikka hän nuuskasi

⁸ *Imbongo* on mies, joka hoitaa "Kuninkaallisten arvonimien kuuluttajan" eli "Ylistäjän" virkaa.

kokonaisia kourallisia, ajaen lusikalla sitä tavaraa sieramiinsa ja vetäen sisäänsä niin suurissa määrissä, että kyöneleitä viljalta tippuili pitkin pöhöttyneitä poskipäitä, niin eipä tupakka-aine eikä ne ankarat siemaukset olvihaarikasta, joita hän nielaisi, voineet tyynnyttää myrskyistä mieltä, ja hänen kilvenkantajansa näki sisällisellä vapistuksella, että ennen tai myöhemmin rajuilman täytyi räjähtää.

Nytpä saapui *Imbongo* tuomaan sanan, että joukot olivat taistelu-asennossa, sota-katselmusta odotellen, ja oitispa läksi kuningas pois, seurassaan poika, joka kantoi hänen nuuska-rasiaansa, sekä aivan kantapäillä kilvenkantaja, joka suurimmalla huolella piteli suojustintaan niin, ett'ei yksikään päivänsäde voisi tuohon jaloön herraansa sattua.

Cetewayon edellä kulki "Ylistäjä", virkamies, jonka velvollisuudet Eurooppalaisten silmissä ehkä näyttäisivät hieman hassumaisilta. Ensimmältä tämä juoksenteli pitkin tasankoa, heilutellen käsiänsä myllynsiipein lailla, ja kuroittaen kaulaansa kamelikurjen tavoin; sitten hän viskautui maahan nelinryömin ja mylvi äänellä, joka olisi sonninkin saanut kateudesta halkeamaan, väännellen ruumistaan monenlaatuisiin muotoihin, joiden hän arveli kuvaavan leijonan liikuntoja; viimeinpä tuo verraton toimitusmies nosti yhden käsivartensa korkealle ilmaan, köyristi koukkuun selkensä ja rämpätti kimakasti, jolla kuvauksella hän koetti esittää elehvanttia; ja kun tämä hullunkurinen ilveily tapahtui auringon kuumasti paahtaissa, niin tippui hiki raskaina karpaloina tuosta puolihullusta raukasta, jonka toimitus todentotta ei ollut mitään laiskan virkaa, se kun kysyi sekä suurta notkeutta että vaskenlujia keuhkoja; sillä joka kuvauksen jälkeen luikkaili *Imbongo* kuninkaan arvonimiä, ylentäen hänet kaikkia maailman valtiaita korkeammalle, ja niin tykkänään kaikesta sielustaan siihen toimeen kiintyneenä, että kun Cetewayo vihdoinkin oli istahtanut jonkinmoiselle kannettavalle valta-istuimelle, vastapäätä satureitansa, "Ylistäjä" lojui pitkänään maan tomussa, todellisen tahi teeskennellyn tunnottomuuden tilassa.

Rykmentit marssivat nyt hänen editsensä, jolloin joka soturi, herransa ohitse kulkeissaan, alensi kilpeänsä ja kumarsi otsaansa maahan. Silloin tällöin eräs päälliköistä osoitti jotain etevää soturia, jonka jälkeen pysäys tapahtui ja suosionalainen henkilö hyökkäsi ulos rivistä, näytelläkseen notkeuttaan usealla hypyllä ja loikkauksella, ihmeellisellä nähdä. Muuan vanhus-parka, jonka jänteitä ajan kourat olivat vähän kangistuttaneet, ei osannutkaan toimittaa tätä narripeliä hallitsijan mieliksi, ja joutui hetipaikalla viimeksimainitun käskystä säälimättä knob-kirreillä möyhittäväksi.

Sittenkun joukot olivat kulkeneet ohitse, määräsi kuningas, että yksi härkä oli teurastettava kutakin rykmenttiä varten, jonka jälkeen soturit, osoitettuaan kiitollisuuttaan pitkäveteisillä huudoilla, pistivät nuo tuomitut raavaat assegai'llaan kuoliaaksi, ja nytpä sotaväen katselmus oli päättynyt.

Virvoitettuaan itseään syvillä olvisiemaauksilla, Cetewayo kutsui ko'olle neuvon-antajansa ja lausui julki ilman esipuheita ne eri syyt, jotka hänen mielensä rauhaa häiritsivät. Tätä Tsululais-senaatti kuunteli suurimmalla huomiolla, mutta tuomatta kuitenkaan esiin mitään keinoa, jolla vaikeudet saataisiin poistetuiksi. Vihdoinpa, kun kuninkaan muodosta alkoi näkyä selvään että äänettömyys oli katkaistava, lausui Nkungulu, ylimmäinen tietäjä, näin:

"Kuninkaalla on vihamies", hän alkoi, karjahtaen ympäri piirin, jonka jokainen jäsen tunsu maahan vaipuvansa petturin katseesta, sillä syytös tähän malliin tiesi omaisuuden ryöstöä, ell'ei kuolemaa. "Kuninkaalla on vihamies: katsokaamme ken pahantekijä on. Delagoan kauppias ei tahdo antaa Tsuluille ampumavaroja, ja ilman niitä meidän kansamme ei voi nielaista Brittiläisiä, jotka ovat tunkeinneet kuninkaan maalle ja suojelevat kuninkaan vihollisia. Nyt on asia, että tuo Portugalilainen ei koskaan olisi uskaltanut moiseen ryhtyä, ellei hänen mieltänsä olisi myrkytetty kuningasta vastaan. Ja kuka sen on saattanut tehdä? Nkungulu tietää sen; hän on pappi ja voi vainuta pahantekijän".

Neuvon-antajat katsahivat toisiinsa kauhistuksella, sillä nythän oli tietty, että yksi heidän luvustaan mainittaisiin; mutta tietäjän tarkoitus ei ollutkaan syyttää ketään omasta kansakunnastaan. Hän katseli lähetysaarnajia, joille entinen kuningas-vainaja, Panda, oli antanut luvan asettua maahan asumaan, katkeralla vihalla, sillä nehän olivat useammassa kuin yhdessä tilaisuudessa koitelleet paljastaa niitä typeriä narrinkonsteja, joihin hän turvasi petoksiansa harjoittellessaan,

eikä Arnold Beidermann ollut omalletunnolleen laskenut julistaa häntä kerrassaan roistomaiseksi petturiksi, joka lähimmäistensä kustannuksella etsi omaa parastaan. Usein hän oli käyttänyt koko vaikutusvoimaansa kiihdyttääkseen Cetewayoa, ennustellen nälkää ja kuivuutta, ellei vieraita maasta karkoitettaisi, mutta kuningas tunsikin itsensä kykenemättömäksi ilman kruuti-aseita mitteleämään voimiansa Eurooppalaisten keralla ja oli liian viisas ryhtyäkseen toimeen, joka ihan varmaan veisi hänet käsikähmään Brittiläisten kanssa. Äsken oli kumminkin runsas lähetys pyssyjä saapunut Tsuluille, ja noita välttämättömiä ampumavaroja vaan kaivattiin, että kuningas saattaisi olla aivan huoleton mahtavain naapureinsa vihojen suhteen. Ja että Cetewayon aikomus oli rikkoa rauha naapuriensa kanssa niin pian kuin hänen armeijansa olisi tarpeeksi varusteilla, sen tiesi noita-pappi; edellisenä päivänä hän oli ollut saapuvilla, kun Saksalainen lähetysaarnaja oli soimannut kuninkaan vääryyttä tämän rangaistessa viatonta henkilöä kuningattaren rikoksesta. Nkungulu näki, että herransa, tottumaton kun oli vähimpäänkin vastustukseen, oli juuri sellaisessa mielentilassa, jolloin pikkuinen viekas yllytys avaisi hänen korvansa jokaiselle syytökselle, jota valkoisia miehiä vastaan tehdä voitaisiin; ja tunnottoman metsäläisen koko kavaluudella hän nyt kerrassaan astui tarkoituksiansa täyttämään.

"Nkungulu voi haistaa pahantekijän", hän jatkoi, "mutta pahantekijä ei ole täällä"; – huojennuksen huokaus pääsi kokoontuneiden senaattorien rinnoista, joka viekkaalta puhujalta ei jäänyt huomaamatta, hän kun tiesi, että pelko saisi muut vetämään yhtä köyttä joka jutussa, jonka hän katsoisi parhaaksi kutoa kokoon – "ei, hän ei ole täällä, mutta eilen hänen läsnä-olonsa saastutti ilman ja karvasteli sieramissani".

"Puhu!" puhkesi Cetewayo kesken; "nimitä pelvotta, ken on pahantekijä"; sillä tuo keuhkojuoniniekka verutteli, niinkuin ei olisi tahtonut julkaista epäluuloisen henkilön nimeä.

"Se on valkoinen pappi", sanoi tietäjä, näin vaadittuna, "valkoinen pappi, joka asuu Kagasissa ja joka eilispäivät ratsasti pois kuninkaallisesta Kraal'ista".

"Niin, niin, hän se on – hän on", kaikui kokoontuneesta neuvostosta, joka täydestä sydämestään riemuitsi siitä, ett'ei ketäkään heistä eikä heikäläisistä nimitetty surman suuhun joutumaan. "Kuulkaa Nkungulua; hän puhuu totuuden".

Noita-pappi oli tarkastanut herraansa syytöksen tehdessään, ja huomattessaan kohta kuninkaan muodosta, ett'ei puheensa ollut vastenmielinen, hän uhkeasti jatkoi:

"Valkoinen pappi se oli, joka esti Portugalilaista kauppiasta tuomasta ampumavaroja, uhaten ilmiantaa hänet Brittiläisille. Valkoinen pappi se on, joka aina on osoittanut kuninkaan vihamieheksi. Eikö hän evännyt antaa karjaa sotureille, jotka olivat lähetetyt noita rikoksellisia, Landelaa ja Ulaa, etsimään, vielä naureskellenkin kuninkaallisen arvon pahanpäiväiseksi ja suoraan ilmoittaen toivonsa, että pahantekijät pääsisivät karkuun? Eikö tuo Englantilainen Kuta eli Thornton vierailut kuukautta hänen kattonsa alla ja siellä häneltä oppinut niskoitlemaan kuninkaallista arvoa vastaan? Eikö hän matkustanut tänne kohtaamaan Portugalilaista kauppiasta, vaikka me häntä koettelimme estää? Ennen sitä käyntiä oli jo luvattu, että ampumavaroja piti hankittaman; valkoinen pappi sanoi kauppiaille, että maksua siitä ei koskaan tulisi, ja niin tämä epäsi sitä lähettää. Edespäin, eikö hän neuvoston kuullen kuningasta solvaissut? Ja, vihdoin, eikö hän ole näyttänyt olevansa noita asettaissaan tuon monikirjavan perkeleen takaisin taikaputkeensa, Vaikka me omilla silmillämme näimme, ett'ei tämä mitään muuta sisältänyt kuin joitakuuta pieniä lasinsäröjä? Kallistakoon kuningas ja hänen kansansa korviaan Nkungulu'n sanalle ja ajakoon maasta ulos väärintekijät, jotka hänelle niin paljon kiusaa saattavat, jotka suojelevat pahantekijöitä, ja jotka kaikkialla nuuskivat hänen toimiansa piirrellen niitä paperilapuilla, niin että ihmiset tuhansien penikulmien päähän saavat tiedon siitä, mitä Kuninkaallisen Kraal'in pyhässä piirissä tapahtuu. Älköön kuningas laupeutensa vuoksi tuomitko tuota noitaa kuolemaan, niinkuin ansaitsisi, vaan lähettäköön hänet viipymättä maasta pois, ja karjalaumat, jotka hän Tsuluilta oli ryöstänyt, silloin lisäävät kuninkaan varoja ampumavarain maksamista varten. Kun salanuuskijat on maasta pyyhkäisty, silloin kruuti ja luodit ennenpitkää tulevat näkyviin".

"Hyvin puhuttu", huusivat neuvon-antajat yhtä kurkkua. "Valkoinen pappi ajettakoon ulos ja kuningas lähettäköön sotajoukkonsa nielemään tuon hävyttömän Hollantilaisen, joka ei tahdo jättää rikoksentekejiä hänen käsiinsä".

Tsululaiset ovat kenties maailman suurimpia puhujia, jos kukaan vaan viitsii heitä kuunnella, ja nytpä jokainen kokouksen jäsen alkoi ladella esiin jotain lähetysaarnajille haitallista juttua, keittäen semmoisella taidolla yhteen totta ja valhetta, että ennakkoluulosta vapaan kuuntelijan olisi auttamattomasti täytynyt pitää Cetewayoa rakastettavana, hyvän laatuksena hallitsijana, jonka oikeille laeille valkeat papit olivat osoittaneet röyhkeintä tottelemattomuutta, yllytellen kansaa kapinaan heidän herraansa ja kuningastansa vastaan ja tuoden maahan eripuraisuutta rauhan asemesta, jonka sanansaattajia julistivat olevansa.

Ja täytyy mun tässä mainita, että Nkungulun syytös suureksi osaksi perustui tosiasioihin. Arnold Beidermann oli ottanut minut kattonsa alle, kun tämän maan kurja kuumetauti oli saattanut minut vuoteen omaksi, oli tyttärensä keralla hellästi mua hoidellut sekä vihdoinkin seurannut Ulaa ja minua maa-alan etsintään, joka sitten päättyi niin että valitsin itselleni kaistaleen Eloya-vuoren läheisyydessä. Olipa todellakin pääasiallisesti tuon Saksalaisen paikkakunnallisten tietojen ansioksi luettava, että minun onnistui saada haltuuni niin ihana niittupiiri ja mahdollisesti toivo, että tulisimme naapureiksi – Etelä-Afrikassa, näet, jokainen sadan peninkulman päässä asuva on tähän nimitykseen oikeutettu – sai hänet minun hyväkseni uhraamaan enemmän kuin tavallisen hyväntahtoisuutensa; sillä tämä tilaisuus ei suinkaan ollut ensimmäinen, jossa lähetysaarnaja ja minä jouduimme tekemisiin toistemme kanssa.

Silmäillessäni taaksepäin aikaisimpaan lapsuuteeni, on Arnold Beidermann'in pitkä ja laiha haamu sekä lempeät sinisilmät mielestäni olleet vanhoja tuttavuuksia, alkain niin kaukaa entisyydestä, kuin muistoni saattaa selittää. Muistampa millä kunnioituksella, ollessani vielä poikanulikkana Tugela-virran äyräillä, Ula ja muut Tsululais-vesat seurani, katselin rouva Beidermann'ia ja mitä uteliaisuutta herätti hänen pieni, kiharatukkainen tyttärensä niin minussa kuin tovereissani. Hyväsydäminen rouva olisi mielellään ottanut minut, pikku hurjapää kuin olin, helmoihinsa ja ollut minulle äidin sijaisena, jonka olin kadottanut; mutta tähän ei suostunut uutistalokas, jonka huostaan minut oli uskottu; sillä hän oli yksipintainen ja ymmärtämätön, vaikka hyvää tarkoittava mies, joka muiden mielijohteidensa muassa suuresti ylenkatsoi lähetysaarnajia ja niiden toimia. Kumminkin taivutti rouva Beidermann hänet sen verran, että minulla tuontuostakin oli lupa viettää päiväni lähetyspaikassa; ja eräässä tilaisuudessa, kun muuan odottamaton seikka kutsui äidin pois, sain huolekseni hoitaa pikku Minnaa. Silloinpa sattui tapaus, joka ei milloinkaan muistostani häviö.

Tähän aikaan olin yhdeksän vuotias ja Minna Beidermann oli kaksi vuotta minua nuorempi. Meitä oli ankarasti varoitettu jättämästä lähetyspaikan nurkkia, mutta kun pikku seuralaiseni lausui halunsa saada poimia joitakuista niistä monenkarvaisista arokelloista, jotka purppuraisissa väriaihdoksissa koreilla, kaunistivat kotoa, niin en paljon varoitusta muistanut, vaan seurasin häntä kielletylle alalle. Olinhan Ulan kanssa tuntikausia samoillut heiniköillä paljoa laveammalta kuin se kenttä olikaan, jolla pastorin asunto seiso, eikä ollut kummallekaan meistä koskaan mitään haittaa tapahtunut; mitä vaaraa voisi sitten siinä olla, että nyt muutaman kukkasen poimimme?

Pikku Minna oli ilon innossa kukkaisaarteista, jotka häntä kaikkialla ympäröivät ja heittäytyi hilpeästi jokaisen loistavan parven keskelle, säälimättä nykäisten maasta kukkia, jotka muutaman askeleen kuljettuamme taas viskattiin pois jättäeksensä sijaa toisenlaatuksille. Minulle monenkirjavat kukkasen eivät mitään uutta olleet; olin tottunut huomiotta niiden sivuitse kulkemaan, ja suurta mielihyvää herätti minussa, että pikku seuralaiseni saattoi sellaisesta rihkamasta huvia löytää; olisivat kellukat edes olleet syötäviä marjoja, silloinpa olisin minäkin yhtynyt hänen kanssaan samoihin nautinnon tunteisiin.

Niin aikaa muistamatta retkeilimme unhoittaen kaikki paitsi onnellista nykyhetkeä. Minä olin heittänyt pitkäksi erään pensaan juurelle ja koettelin par'aikaa köykäisellä assegailla, jota, nuori metsäläinen kuin olin, aina kuljetin muassani, kaivaa suurta sisiliskoa esiin piilostaan maankolosta,

kun vähäinen äännähdys sattui korvaani, ja ylös hypätessäni näin rouva Beidermann'in muutaman askeleen päässä minusta, kasvot tuhan karvaisina ja ojentaen kättänsä sitä paikkaa kohden, jossa hänen pieni tyttärensä juuri oli leikitellyt. Silmäni seurasivat osoitettuun suuntaan ja siellä näin näyn, joka täytti sieluni kauhistuksella.

Istuen maassa, pikku Minna piteli vielä pienessä kätösessään vihkosta punakukkaisia kurenpolvia, ja hänen soma päänsä, josta leveäreunainen hattu oli pudonnut maahan, heilui hiljalleen toiselta puolen toiselle, ikäänkuin lapsi olisi lyönyt tahtia jollekin kuulumattomalle soitannolle. Selkä oli meihin päin, niin ett'emme voineet hänen kasvojansa nähdä, mutta koko huomiomme kiintyi esineeseen, jonka häily läheisyys uhkasi tyttö-pienoiselle pikaisinta kuolemaa. Kiemuroissa kurkisti pensaan takaa, jonka yhtä virpeä lapsi vielä piteli, viheriä *inamba*, enimmäen peljätty kaikista Etelä-Afrikan käärmeistä. Matelija oli kohottanut päänsä ylös tytön kasvojen tasalle, ja huojuu silmät kiiluvina sekä harja kohollaan hiljakseen ja sulavasti sinne tänne, kahden jalan päässä uhrista, joka osoitteli tahtia madon luikerruksille, silminnähtävästi kiehdottuna sen kamalasta läheisyydestä ja voimatta hätähuutoa päästää tahi tehdä vähintäkään ponnistusta päästä kauheata hirviötä pakoon; sillä se oli lajiansa suurin käärme, mitä milloinkaan olen nähnyt.

Rouva Beidermann-raukka näytti yhtä lumotulta kuin pikkuinen tyttärensäkin, ja seisoi patsaaksi jäykistyneenä. Se kauhea hirmutapaus, joka näytti auttamattomasti olevan tulossa, oli vienyt häneltä kaiken ajatus-ky'yn. Kerran hän katsahti rukoilevasti minun puoleeni, mutta kohta kääntyivät hänen silmänsä takaisin matelijaan, eikä hän tehnyt pienintäkään yritystä mennä lapsen avuksi. Käärmeen ilkeä näkö oli hänetkin kiehtonut.

Kuljeskellessani Tsululais-poikien kanssa olin usein kohdannut *inamboja*, joita maan-asukkaat katselevat suurimmalla kunnioituksella, eivätkä milloinkaan rohkene tappaa myrkyllisimpiäkään lajeja; sillä heissä on se usko vallitsevainen, että heidän esivanhempainsa henget asuvat näiden matelijoiden ruumiissa. Tuttavuus eläimen kanssa oli sen vuoksi päästänyt minut siitä pelvosta, joka juurrutti rouvan ynnä hänen lapsensa kiinni maahan; ja laskeutuen polvilleni ryömin suuntaan, josta saattaisin lähestyä matoa takaapäin. Pensaat ja pehkot peittivät minut ryömiessäni näkymästä ja matelija oli selvästi liian toimisissaan onnettoman lapsen kanssa, huomatakseen sitä pientä rahinaa, jonka minun lähenemiseni synnytti. Varovasti nostaen päätäni näin, että olin päässyt aivottuun asemaani, enkä yhtään silmänräpäystä liikaa aikaisin, sillä pikku Minnan pää kallistui todella yhä lähemmäksi tuota huojuvaa hirviötä, joka toisessa sekunnissa olisi käärintä hänet kuolettaviin kiemuroihinsa.

Jännittäen kaiken päätöskykyni, nousin taas pystyyn, ja vakaasti tähdättyäni syöksin assegai'ni käärmeen ruumiiseen, juuri alapuolelle sitä paikkaa, missä kaula kohosi ylös yhteen kääreytyneistä kiemuroista. Hetkessä oli haavoitettu mato kietounut tärisevän assegain varren ympäri, jonka kohta päästin kädestäni; mutta pistoni oli naulinnut *inambon* maahan; ja hetikohta kun sen katse oli kääntynyt toisaalle, palasi rouva Beidermann'in ymmärrys. Paikalle rientäen hän tempasi pikku tytön syliinsä ja pakeni kotia, minä ihan kantapäillään; sillä olinpa aivan liiaksi pelvon vaiheella iskun vaikutuksesta, että olisin mitään muuta ajatellut kuin päästä seuralaisteni turviin. Niin päättyi seikkailu, joka yhteen aikaan uhkasi tuhoa Minnalle, ja usein sittemmin olen ajatellut, että, jos olisin ollut vähäistä vanhempi ja paremmin ymmärtänyt yritykseni vaaran, niin luultavasti olisin valinnut varovaisemman pelastustavan, jota kentiesi sama menestys ei olisikaan seurannut. Lapsi itse ei vähääkään aavistanut sitä peloittavaa vaaraa, josta oli pelastunut. Ja luonnollisesti sillä ijällä ei hän kyennyt selvittämään tunteitansa; mutta siitä päättäin, mitä hän sanoi, ne eivät suinkaan olleet ikävää laatua. Ihmiset, jotka eivät ole joutuneet tekemisiin käärmeiden kanssa, väittävät, että näillä ei ole voimaa kietoa ja lumota inhimillistä olentoa; mutta vankat, vahvaruumiiset miehet ovat aavoilla heinikoilla toisinaan olleet niiden lumouksen alaisina ja tietävät toista virttä vetää.

Sen pienen opinmäärän, joka minussa oli ennenkuin olin Natalin jättänyt lähteäkseni Englantiin, oli Arnold Beidermann minuun istuttanut; ja palattuani yksitoista vuotta myöhemmin siirtokuntaan, kiiruhdin tervehtimään vanhaa opettajaani, joka oli saanut Tsululais-kuninkaalta

luvan perustaa lähetys-aseman tämän maahan, Kagasiksi kutsutulle paikalle, Pongola ja Mustan Unwelosi-virtojen välille. Minä näin pienen ystäväni Minnan kasvaneen suureksi, kauniiksi kuudentoista vuotiaaksi immeksi, isänsä tu'eksi ja turvaksi; sillä kuolema oli käynyt vierailemassa lähetysaarnajan vähäisessä perheessä, ja tuo hyvä Laura Beidermann nukkui nyt muutaman pajupensaalla Tugela-virran äyräillä. Vasta tämän tapauksen jälkeen Arnold oli siirtynyt sisämaahan päin, toivoen ehkä paikkaa muuttamalla voivansa hälventää kaipaustaan sen uskollisen puolison jälkeen, joka niin myrskyissä kuin päiväpaisteessakin oli hänen kohtaloitaan seurannut; sillä kerran olisi Beidermann luonnonlahjoinensa korkeammallekin saattanut lentää, kuin vähäpätöiseksi lähetysaarnajaksi. Myöhemmin olen kuullut, että Saksalla ei ollut monta syvämielisempää oppinutta, kuin vanha ystäväni, mutta onnettomuudeksi hänen vapauden intonsa sai hänet korkeain asianomaisten epäsuosioon – Saksan yhdistyminen oli näet siihen aikaan pelkkä unelma – ja hän ajettiin pois synnyinmaastaan, ennenkuin hänen puolisonsa oli nuorikko-aikaansa jättänyt. Omasta maastaan karkoitettuna ja täynnänsä hengen neroa, joka ajoi hänet toimintaan, käänsi pakolainen kykynsä tuohon kentiesi vaivaloisimpaan ja kiittämättömimpään kaikista maailman toimista, ja tuli lähetysaarnajaksi Etelä-Afrikan kesyttömäin heimojen keskelle. Väsytetty hän teki työtä uudessa kutsumuksessaan, mutta pelkäänpä ett'ei hän montakaan saanut käännetyksi. Kuitenkin vaikutti hänen olonsa Tsulujen maassa hyvää. Alinomaiset soimauksensa julmuutta ja vääryyttä vastaan sai kuninkaan varovaisemmaksi alamaisiansa teurastaissa, koska näet luuli, että teko joutuisi ulkomaailman kuuluville lähetysaarnajan kautta; ja niinpä tämä, tosin epäsuoraan, pelasti muutaman ihmishengen. Mutta vaikka vanhan ystäväni ainoastaan huononpuolisesti onnistui tehdä kristittyjä, saavutti hän sen sijaan itselleen suuren maineen lääketaidostaan. Tämä oli se elämänrata, jolle hän nuoruudessaan oli antaunut; ja olipa kuningaskin useamman kuin yhden kerran joutunut valkoiselle papille kiitollisuuden velkaan, kun tämä oli hänen ruumiillisia kipujansa kirvoittanut.

Mutta huolimatta siitä, että oli jonkinmoisessa kiitollisuuden suhteessa lähetysaarnajan lääkintä-ky'ylle, Cetewayo kuitenkin sydämessään – jos hänellä sitä kalua lienee ollut – salaisesti inhosi Beidermann'ia ja koko hänen säätyään. Monet lähetysaarnajista olivat perinpohjin vailla aistia ja koettivat pakoittamalla saada toimeen parannuksia, jotka perille saatettuina suuressa määrin olisivat kuninkaan valtaa heikontaneet. Vanha ystäväni ei näitä miehiä ollut; mutta se julkinen tapa, jolla hän soimaeli hirmuhallitusta, maistui itsevaltiaasta sangen karvaalle; ja ylenkatse, jolla hän kohteli Tsululais-pappeja eli taikuria, veti hänelle tämänkin säädyn vihan.

Vuosia oli kuningas huokaillut lähetysaarnajan ikeen alla, ja oli mielessään päättänyt, että ensi sopivassa tilaisuudessa vieraat olisivat hänen maastaan karkoitettavat; ja samalla aikaa hän aikoi peräyttää ne lupaukset, jotka hän, astuessaan Tsulujen valta-istuimelle, oli Britannian hallitukselle tehnyt; jonka jälkeen hän saattoi taas pelvotta ja esteettömästi astua samaa verenvuodatuksen tietä, minkä hänen arvoisat enonsa Chaka ja Dingaon olivat aloittaneet. Se ei ollut mikään äkillinen päähänpälkähdys, joka vei hänen aikeensa sinnepäin, ei mikään metsäläisoikku tai lapsekas kiukuttelemisen, vaan luja vakaa päätös vapauttaa itsensä sivistyksen pauloista, päätös, joka oli kypsytynyt tarkassa mietinnössä ja joka oli ollut monivuotisten kärsivällisten valmistusten silmämääränä. Käyttäen hyväkseen velttoutta, jolla lakia ruutiaseista valvottiin tuon ensimmäisen rynnäkön aikana, mikä tehtiin Transvaalin timanttikentille, oli kuningas saanut haltuunsa oivallisen varaston pyssyjä; ja niin pian kuin toinen runsas lähetys saapui hänelle Delagoa-lahdelta, katsoi hän hetken tulleeeksi rikkoa rauhan Brittiläisten kanssa, sen ohessa hyvin ymmärtäen, että joku viivytyks oli välttämätön, ennenkuin meidän hallituksemme olisi päättänyt toimeen ryhtyä, ei Cetewayo ensinkään vastenmielisesti kuunnellut noita-pappinsa vihanpuuskahtuksia Arnold Beidermann'ia vastaan; päinvastoin niin, että niiden suosiollinen vastaanotto sai ne kuulumaan uskottavilta hänen neuvon-antajainsakin korvissa. Lähetysaarnaja oli käynyt Portugalilaisen kauppiaan luona ja niinpä saakoon hän syykseen tämän viimeksimainitun antaman kiellon hankkia ampuma-varoja. Totta kyllä, hän läksi auttamaan kauppiasta kuumetaudin kohtauksesta, mutta se ei asiaan vaikuttanut. Tässä oli

kuninkaalla tilaisuus päästä miehestä, jota vihasi, sekä saada samalla karjaa. Ja niin, nousten valtaistuimeltaan, yksinvalti lausui juhlallisesti:

"Kaksikymmentä härkää tapettakoon ja soturini juhlaelkoot. Huomenna heidän tulee marssia Hollantilaista vastaan, ja valkoinen pappi ajetaan maasta pois".

Tämän päätöksen neuvon-antajat ottivat vastaan määrättömillä suosion-osoituksilla, joiden kaikuessa kuningas vetäytyi haarem'iinsa, pysäköidäkseen siellä huomispäivään saakka näkymättömissä.

Varoitettuina ja varusteilla

Sill'aikaa kun edellisessä luvussa kerrotut seikat tapahtuivat, toimittivat Transvaalilaisen uudistalon asukkaat huolettomina tavallisia tehtäviensä. He ruokkoilivat karjaansa, kuokkivat maatilkkuja viljeltäviksi ja maissiin tai Indiaani-ohraan pantaviksi, loivat penkereitä, muodostellen niistä vesisäiliöitä, sillä tätä kallis-arvoista ainetta täytyy Etelä-Afrikassa huolellisesti säilyttää; panivat toimeen uusia kostutus-tapoja viljan kasvun ylentämiseksi ja yrittivät kaikenkaltaisia muitakin keinoja, joita kokemus oli Boer'eille näyttänyt mukaisiksi saattamaan heidän viljelystään hedelmää kantavaksi.

On tarpeetonta selvittää lukijalle, että minä en ollut saapuvilla Cetewayon pitämässä kokouksessa, jossa päätettiin ajaa Arnold Beidermann ulos maasta ja käydä Pieter Dirksen'in asunnon kimppuun. Vaihtelevat asianhaarat, jotka siinä tapahtuivat, kerrottiin minulle jälkepäin perinpohjin, sillä Tsululaiselle on annettu ihmeellinen muisto yhdessä liukkaan kielen kanssa, ja hän saattaa vielä vuosien viertyäkin kertoa jok'ainoan sanan tärkeästä keskustelusta, joka tapahtui hänen läsnä-ollessaan. Niinpä, jos kohta täsmälleen puhuen olenkin hiukan poikennut siitä järjestyksestä, jossa seikat tulivat minun tietooni, olen kuitenkin säilyttänyt aikaperäisen seuraannon, jossa tapaukset toisistaan sukeuivat.

Pari viikkoa oli kulunut metsästyksestä, jossa kuninkaan lähettiläs oli loppunsa löynnyt, ja kasvinveljeni oli täydellisesti tointunut tuosta peloittavasta täräyksestä, minkä hän tässä tilassa sai. Keskenämme olimme usein puhelleet kohtalosta, joka hänen osakseen tulisi, jos Cetewayo todella panisi uhkauksensa täytäntöön ja onnistuisi saamaan karkulaiset käsiinsä; ja minä huomaustin niin Ula'lle kuin Landela'llekin, että paljoa viisaampi olisi heidän joksikin ajaksi siirtyä pois rajan välittömästä läheisyydestä ja etsiä vieraanvaraa Schwazilais-kansan luona, jonka kanssa Tsulujen kuningas oli sodassa. Oma maa-alani Eloya-vuoren luona on todenteolla, niinkuin Pieter Dirksen'inkin uudis-paikka, Transvaalin alueella, mutta Cetewayo yhä vaati sitä itselleen; ja tieto siitä, että pakolaiset majailivat maassa, jonka hän – oikeudella tahi vääryydellä katsoi omakseen, herättäisi itsevaltiaan koston ja luultavasti toisi murhetta Hollantilaisen ja hänen perheensä kiireille.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.